

lente geluiden

door DICK MELMAN

Van de vier seizoenen, die een jaarperiode omvatten, is die van de lente, of juist gezegd die van het voorjaar, wel de meest tot de verbeelding sprekende. In het schijnbaar doodse winterlandschap, waar levende verschijningen zoals de eenzaam rondtrekkende mezen-troepjes de stilte nog extra benadrukken, vertoont zich op allerlei manieren weer nieuw leven. En het is juist dit schrille contrast van nieuw leven na een schijnbaar gebleken dood, dat altijd weer verrast en tot aandacht dwingt. Het roept een soort voorjaarshonger op, die "alle" lenteverschijnselen met een ontembare nieuwsgierigheid volgt.

Het is in feite nog diep in de winter - nog maar juist half februari - als deze voorjaars-honger begint, in gang gezet door de bloei van de Wilgekattjes. Felle kou trotserend vertellen zij dat de winter zijn doodsstrijd aan het voeren is. Weldra is dit nieuws in de vogelwereld doorgedrongen: Kieviten bevolken de weilanden weer en nog maar een paar dagen hier, is het net alsof ze nooit zijn weggeweest. Wat later voegen ook de ongenueanceerd zwart-wit gekleurde Scholeksters zich hierbij. In tegenstelling tot de meeste weidevogels doen deze geen enkele moeite, zo lijkt het, om hun aanwezigheid geheim te houden. Want behalve door hun felle kleuren vallen ze ook op door hun penetrant lawaai. Hiermee maken ze elke poging tot het onopgemerkt naderen bij voorbaat vruchteloos: altijd zijn ze op hun hoede en met een enkele kreet maken ze een weiland vogelloos.

Is het eenmaal zover, dan wordt het tijd de voorbereidingen te treffen voor de broedvogelinventarisatie in de duinen. Door deze inventarisatie ben in in de gelegenheid om de lentegebeurtenissen in de vogelwereld van nabij te volgen. De inventarisatie vindt plaats in een aantal zgn. kavels van Berkheide, het duingebied dat ligt tussen Katwijk en de Wasenaarse Slag. De keuze van de te inventariseren kavels is bepaald door het traject van de drains, die door de L.D.M. (Leidse Duinwater Maatschappij) gepland zijn. Deze drains, die in dit blad reeds meermalen zijn besproken, zijn ondermeer in drie delen gepland, die tot nu toe nog vrij weinig te lijden hebben gehad van ingrepen ten

behoefte van de waterwinning, vooral wat betreft vergravingen. De Werkgroep Berkheide vreest dat de aanleg van de drains zoveel schade zal toebrengen aan flora en fauna van het gebied, dat de natuurlijke rijkdom ernstig zal worden aangetast. Het is daarom belangrijk om vóór de eventuele aanleg een nauwkeurig beeld te hebben van de rijkdom van het gebied. Deze gegevens kunnen dan gebruikt worden om de wenselijkheid van de aanleg van de drains opnieuw ter discussie te stellen.

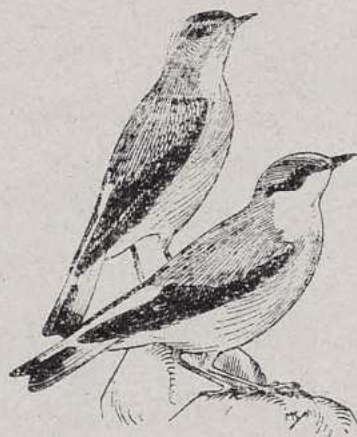
Maar terug naar het kavel. Onze eerste inventarisatie vindt plaats halverwege maart. En dat is niets te vroeg. Winterkoninkjes en Heggemussen zijn druk doende duidelijk te maken, waar hun territorium is. Het winterkoninkje kan eigenlijk niet een echte voorjaarsaankondiger genoemd worden. Want het mannetje zingt praktisch de hele winter door. Buiten deze niet weg te denken vogels worden we verrast door het jodelachtige gezand van de Boomleeuwerik, die hoog in de lucht van z'n aanwezigheid blijk geeft. Hoewel zijn naam doet vermoeden

dat hij de voorkeur geeft aan een boomrijke omgeving treffen wij hem aan in een nogal open terrein met wat verspreide bomen. Even later zien we hem echter zingen vanaf een - alleenstaande - boom, zodat hij zijn naam toch nog eer aandoet.

Een andere vogel, die er nogal vroeg bij is, is de Zwarte Roodstaart. Deze soort zou je niet zo gauw in de duinen verwachten, zijn aanwezigheid is immers gebonden aan een rotsachtige omgeving. Wel, dit blijkt toch te kloppen, hij zit namelijk in de Watertoren. Vanaf het topje van de toren, die in ons kavel ligt, laat hij zijn liedje horen. Dit liedje bestaat uit een melodieuze, stuwende eerste gedeelte, gevolgd door een merkwaardig gekras, dat overigens opvallend ver draagt. Een ding moet dan ook van het waterwinbedrijf gezegd worden: het leidt in ieder geval niet alleen maar tot een verarming van de avifauna.

De ochtend wordt gekompleteerd door het geroffel spechten. In wat hoger opgaand populierenhout blijken Grote Bonte Spechten hun woonoord gekozen te hebben. Ze zijn druk doende om op stammen en takken hun gebied af te bakenen. Uit de afwisselende plaats waar het geroffel vandaan komt maken we op dat het om twee paren gaat. Bij dit geroffel voegt zich van tijd tot tijd het gelach van Groene Spechten, die zich met het respectabele aantal van drie of vier paar in ons kavel hebben gevestigd.

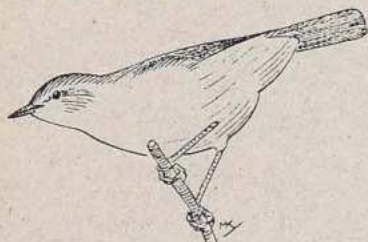
Een aantal weken later, in de periode tot half april, is het beeld in een aantal opzichten gewijzigd. Een aantal soorten heeft hun winterkwartier verlaten en heeft zich op de broedplaatsen in de duinen gevestigd. Zonder de precieze datum van aankomst te vermelden is volgorde: Tjiftjaf, Fitis, Tapuit, Zwartkop en Nachtegaal, om de meest opvallende te noemen. Met name de aankomst van Fitis betekent een flinke portie extra werk bij het inventariseren. Deze soort vestigt zich namelijk in zulke grote aantallen dat het per keer enkele uren meer tijd kost om

Tapuit

een enigszins betrouwbaar beeld te krijgen. Gelukkig zingen ze tot vrij laat op de ochtend, zodat een telling wel mogelijk is.

Anders ligt dat met soorten als de Merel en de Zanglijster. Deze vogels, die volgens de boeken tot ruim na zonsopgang zingen en in bewoonde gebieden tot ruim in de ochtend gehoord worden, zijn in de duinen wel erg zuinig met hun geluid. Wil je een beetje een beeld hebben van het aantal paren, dan moet je eigenlijk vóór het ochtendgloren (en dat is een uur voor zonsopgang!) al beginnen met het luisteren naar de zingende mannetjes. En dat is erg, erg vroeg.

Fitis

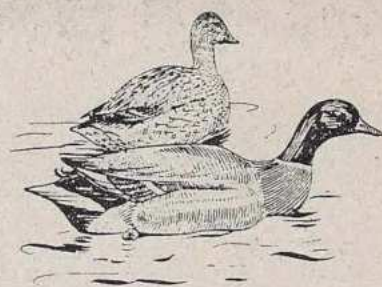
Behalve deze aanwinsten treden er in de vogelsamenstelling ook minder plezierige veranderingen op. De Bonte Spechten lijken plaats gemaakt te hebben voor geniepige, indringerige Spreeuwen. Vrijwel alle in de bomen uitgehakte gaten worden nu bewoond door Spreeuwen en van de Spechten is niets meer te bekennen. De Spreeuwen weten zich in geschikt terrein, want behalve aanwezige nestholtes is er dichtbij ook menselijke bewoning - we zitten aan de ooststrand van de duinen - zodat er voedsel in ruime mate voorhanden is, voor zover ze dat niet in de duinen vinden. Kenners weten te melden dat Spechten zich niet zomaar laten weggagen en vaak onvermoeibaar nieuwe gaten maken, maar wij hebben zoiets helaas nog niet geconstateerd.

Iets anders is het met de Staartmezen verlopen. Wij zagen eenmaal in een vochtig bosje een tweetal Staartmezen met nestmateriaal in de bek. Dit was een reden voor ons aan te nemen dat het om een broedgeval ging. Een paar weken later zien we niets meer van de Staartmezen. Het is mogelijk dat ze verstoord zijn door de nabijgelegen weg en dat ze hun heil daarom elders gezocht hebben, want ook dit bosje was aan de uiterste ooststrand van het duingebied

gelegen. Jammer.

De verandering van broedplaats is op zich nog geen reden tot bezorgdheid. Zoiets zal in natuurlijke omstandigheden wel meer gebeuren. Toch is het in deze gevallen niet onwaarschijnlijk dat de veranderingen indirect zijn veroorzaakt door menselijke invloed. En zoiets is voor een natuurgebied wel betreurenswaardig.

Intussen gaat het voorjaar verder. De eenden, die in het vroege voorjaar steeds bezig zijn geweest om elkaar de loef af te steken bij het vinden van een "partner", gaan zich langzamerhand meer als afzonderlijke paartjes gedragen. Weldra zullen ze hun nesten bouwen en voorbereidingen treffen voor de pulli, het jonge grut. Wilde Eenden zijn er erg vlug mee: de mannetjes hebben de vrouwtjes alweer verlaten, hun achterlatend met de zorg voor het nest.

Wilde eenden

Ook in de bomen voltrekken zich in snel tempo veranderingen. De knoppen kunnen niet langer weerstand bieden tegen het wassende, tere voorjaarsgroen, dat zich onstuitbaar een weg naar buiten zoekt. Weldra zullen de takken zich weer geheel onder het lover verborgen hebben. Veel vogels zullen hier dankbaar gebruik van maken en zich onzichtbaar aan hun nestelbezigheden gaan wijden.

(vervolg van blz. 22)

lagen bijgeleverd. Naast de tabelmethode ('schuiven') zijn de opnamen van de Westduinen ook numeriek verwerkt (clusteranalyse en Principale Componenten Analyse) en zijn de re-

sultaten vergeleken. De conclusie luidt dat de drie methoden in wezen hetzelfde resultaat opleveren.

Van de betreffende gebieden zijn ook nog twee landschapskaarten op vegetatiekundige grondslag gemaakt.

TE BESTELLEN PUBLICATIES

Vanaf heden hebben we een speciale donateurskorting ingevoerd op onze uitgaven. Deze gereduceerde prijs, die geldt voor donateurs van f 15,- en meer, wordt vermeld achter de normale prijs. In beide gevallen is de prijs inclusief verzending.

INVLOED WATERWINNING OP NATUURLIJK DUINMILIEU

Overdruk van een artikel uit het blad Natuur en milieu (78/1), zonder de foto's. Door H.W.J. van Dijk, G. van Ommering, J. Runhaar, A.H.P.M. Salman en C.T.M. Vertegaal.

f 2,- (1,30) op giro 3505200 t.n.v. Werkgroep Waterwinning, Leiden.

INTEGRATIE VAN NATUURBEHOUD EN DUINWATERWINNING

Verslag van de studiedag 13 dec. 1975 te Leiden. Met bijdragen van prof. dr. P. Sevenster, ir. C. de Jong, ir. J. van Buuren, dr. ir. G. Lettinga en ir. R. Klomp.

f 4,- (3,-) op giro 3505200 t.n.v. Werkgroep Waterwinning, Leiden.

AANVULLENDE INFORMATIE EN KOMMENTAAR OP HET LESBOEKJE 'SPAAR DUIN EN WATER, VOOR NU EN LATER'

Samenstelling: F. van der Sluis en A.H. Salman. 1980

f 2,- (1,30) op giro 3505200 t.n.v. Werkgroep Waterwinning, Leiden

ALTERNATIEVEN VOOR DE UITBREIDING VAN DE WATERWINNING IN DE DUINEN TUSSEN HOEK VAN HOLLAND EN IJMUIDEN

Samenstelling: C.T.M. Vertegaal en H.A. Udo de Haes. 1978.

f 4,- (3,-) op giro 3877722 t.n.v. Werkgroep Berkheide, Leiden.